

B I U L E T Y N

INSTYTUTU BADAWCZEGO LEŚNICTWA

Nr 1 (3)

1951

Mgr inż. Eugeniusz ILMURZYŃSKI

Prace Zakładu Hodowli Lasu

Tematyka badań Zakładu Hodowli Lasu obejmuje 20 pozycji. Wiążą się one ściśle z zadaniami gospodarstwa leśnego, wskazanymi przez plan 6-letni. 5 badań definitywnie zakończono. Do nich należą: opracowanie podziału kraju na dzielnice przyrodniczo - leśne, ustalenie zasad sortowania sadzonek sosny i opracowanie naukowo-badawczych podstaw dla akcji dolesiania drzewostanów przerzedzonych i lukowatych. Aktualne prace Zakładu dotyczą następujących grup zagadnień: 1) przejścia na system bezzrębowy i przebudowy lasu; 2) udoskonalenia metod pielęgnowania lasu; 3) udoskonalenia metod odnowienia lasu i 4) studiów nad normami pracy i normalizacją narzędzi. W pracach tych Zakład w pełni wykorzystuje zdobycze nauki radzieckiej na polu agrobiologii.

PRACE Zakładu Hodowli Lasu koncentrują się obecnie wokół zagadnień związanych z realizacją postanowień 6-letniego planu i z wprowadzaniem do gospodarki leśnej zasad nowej biologii. Tematyka badań Zakładu obejmuje 20 pozycji, w tym 3 o charakterze prac długofalowych, dostarczających podstaw do przedsięwzięcia badań bezpośrednio związanych z aktualnymi potrzebami gospodarstwa leśnego. Z 17 pozostałych 5 badań zostały ukończone, a wyniki bądź przekazane wprost do użytku gospodarstwa leśnego (2 prace), bądź też stanowią przedmiot osobnych publikacji (3 prace). Z ważniejszych prac wymienić należy:

1. opracowanie podziału kraju na dzielnice przyrodniczo-leśne;
2. ustalenie zasad sortowania sadzonek sosny;
3. opracowanie naukowo - badawczych podstaw dla akcji dolesiania drzewostanów przerzedzonych i lukowatych.

Pierwsze z wymienionych opracowań, dokonane przez prof. dr T. Włoczewskiego daje podstawę do przeprowadzenia rejonizacji gospodarki hodowlano - leśnej. Rozbudową tej podstawy zajmuje się obecnie Zakład Urządzenia Lasu.

Druga praca, wykonana przez inż. Z. Kędzierskiego, stanowi wstępny krok na drodze normalizacji i standaryzacji materiału sadzonkowego, produkowanego w szkółkach leśnych. Brak ustalonych norm w tym zakresie odbija się bardzo niekorzystnie na stanie odnowienia lasu. W obecnym stanie rzeczy kierownictwo gospodarstwa leśnego jest pozbawione orientacji, jakim materiałem dysponuje i jak należy nim rozporządzać, nie ma zatem możno-

ści skutecznie wpływać na produkcję sadzonek i przeciwdziałać niedostosowaniu produkowanego materiału do warunków środowiska, w które ma być wprowadzony. Wartość hodowlana sadzonek nie może być bowiem określana w oderwaniu od warunków środowiska, w którym mają się one znaleźć. Opracowanie norm jakościowych niewątpliwie wpłynie na uregulowanie produkcji sadzonek, zaś ustalenie zarówno sposobu i zasad selekcji, jak i dalszego wykorzystania zdatnego do użycia materiału sadzonkowego, zapewni racjonalne rozporządzanie wyprodukowanym materiałem.

Wykonane w Zakładzie badania, których przebieg i wynik przedstawiono w osobnym sprawozdaniu, dały podstawę do ustalenia zasad klasyfikacji sadzonek innych gatunków drzew oraz zbadania, do jakich warunków środowiska poszczególne klasy jakościowe sadzonek się nadają.

Trzecia praca, przeprowadzona przez inż. St. Granicznego, pozostaje w bezpośrednim związku z zadaniami planu 6-letniego, który przewiduje dolesienie wielkich powierzchni, znajdujących się pod przerzedzonymi i lukowymi drzewostanami. Usuwanie śladów dewastacyjnej gospodarki kapitalistycznej i zniszczeń wojennych w lesie jest zagadnieniem bardzo rozległym, a jednocześnie bardzo pilnym, gdyż stanowi o rozmiarze i tempie produktywizacji naszych lasów. Z tego względu Zakład przedsięwziął doraźne badania, oparte na dokonaniu możliwie szczegółowej analizy warunków i przebiegu wzrostu siewek i sadzonek różnych gatunków drzew, wprowadzanych w luki i miejsca przerzedzone pod okapem drzewostanów. Uzyskane wyniki dają w praktyce spory zasób wskazówek co do sposobu uzupełniania niedostatecznego stopnia zadrzewienia młodszych drzewostanów. Ponadto w pewnym stopniu przyczyniają się do poznania własności ekologicznych drzew w pierwszym okresie ich rozwoju. Zarys przeprowadzonych badań zamieszczono na osobnym miejscu.

Wprowadzenie zasady rozszerzonej reprodukcji wyznaczyło hodowli lasu dominujące stanowisko w zespole działań gospodarczych w lesie. Jednocześnie postawiło przed nią zadania znacznie przekraczające dotychczasowe jej obowiązki. Obecnie nie wystarcza już dbałość o zachowanie trwałości produkcji i zabezpieczenie jej ciągłości. Działalność gospodarcza musi być odtąd nastawiona wyraźnie w kierunku wzmagania efektów produkcyjnych i to na drodze zarówno poszerzania bazy produkcyjnej jak i jej pogłębiania. Poszerzaniu bazy produkcyjnej kres kładzie ograniczona powierzchnia gruntów, które mogą być przeznaczone pod zalesienie. Natomiast pogłębienie tej bazy ukazuje rozległe, nie kończące się perspektywy wzmagania produkcji poprzez doskonalenie metod zagospodarowania lasów, opartych na całkowitym uruchomieniu i pełnym wyzyskaniu sił wytwórczych przyrody, zawartych w siedlisku, na pobudzeniu drzewostanu do szybszego przyrostu i na stałym podnoszeniu jego jakości. Nauka nowej biologii, przeniesiona na grunt hodowli lasu, wybitnie uprzystępnia wykonanie postawionych jej zadań, dając podstawy do poznania prawdziwego przebiegu i sensu zjawisk przyrody zachodzących w lesie, oraz do tworzenia nowej doskonalszej agrotechniki leśnej.

Wiążąc swą działalność z postanowieniami planu 6-letniego w dziale leśnictwa oraz zmierzając do najpełniejszego wykorzystania zdobyczy nauki radzieckiej na polu agrobiologii, Zakład Hodowli Lasu zainicjował szereg nowych badań, zwłaszcza w zakresie pielęgnowania lasu i techniki odnowienia,

a dawniej rozpoczętym pracom nadał kierunek ściśle odpowiadający bieżącym potrzebom gospodarstwa leśnego i najnowszym osiągnięciom w naukach przyrodniczych.

Aktualne prace Zakładu można ująć w następujące grupy zagadnień:

- a) przejście na system bezzrębowy i przebudowa lasu;
- b) udoskonalenie metod pielęgnowania lasu;
- c) udoskonalenie techniki odnowienia lasu;
- d) studia nad normami pracy i normalizacją narzędzi.

Cykl badań, zainicjowany sporządzeniem projektu podziału kraju na dzielnice przyrodniczo - leśne i zmierzający do uregulowania gospodarki hodowlano - leśnej w czasie i przestrzeni w ramach tzw. planowania hodowlanego, jest prowadzony nadal. Pod naciskiem bieżących potrzeb gospodarstwa leśnego badania te skierowały się przede wszystkim ku rozwiązaniu zagadnień związanych z przejściem na system bezzrębowy oraz z przebudową lasu. Z olbrzymiej różnorodności warunków siedliskowych i drzewostanowych wybrano dla prowadzenia prac badawczych najbardziej charakterystyczne układy tych warunków, a mianowicie: dla gospodarki bezzrębowej — drzewostany Puszczy Białowieskiej, zbliżone swym składem do wyróżnionych tam typów naturalnych oraz bogatsze typy lasu Pomorza Zachodniego; dla przebudowy lasu — równowiekowe drzewostany sosnowe, w których prace nad przemianą składu gatunkowego zostały już dawniej wszczęte, bądź zainicjowane obecnie.

Studiowanie warunków prowadzenia gospodarki bezzrębowej zostało zśrodkowane na obiektach naturalnych, z uwagi na względną łatwość określenia charakteru siedlisk niezdeformowanych wadliwą gospodarką oraz na strukturę drzewostanów, odpowiadającą założeniom tej gospodarki, to znaczy ich różnowiekowość i wielogatunkowość. Doświadczenia uzyskane w tego rodzaju obiektach można będzie przenieść na drzewostany jednogatunkowe i równowiekowe dla zainicjowania odpowiedniej ich przebudowy, opartej na trafnym rozpoznaniu siedlisk i planowym wprowadzeniu właściwych gatunków. Nie chodzi tu o wierne naśladowanie przyrody, lecz o uzyskanie podstaw do wytyczenia prawidłowego kierunku kształtowania pożądanego dla celu gospodarstwa ustroju i formy przebudowywanych drzewostanów, w oparciu o znajomość działających w przyrodzie nieskrępowanych sił wytwórczych.

Dla poznania dynamiki rozwoju zespołów naturalnych, a w szczególności przebiegu procesu międzygatunkowej walki o byt oraz następstwa gatunków w zależności od warunków siedliska, Zakład wykorzystuje powierzchnie badawcze założone przed wojną na terenie Białowieskiego Parku Narodowego. Powtórna szczegółowa inwentaryzacja tych powierzchni ujawniła kierunek zmian zachodzących w składzie i strukturze obserwowanych drzewostanów i pozwoliła na uwzględnienie wykrytych tendencji rozwojowych przy ustalaniu zasad bezzrębowego zagospodarowania dla wybranych typowych obiektów hodowlanych. W ten sposób prowadzone długofalowe badania nad zmiennością składu gatunkowego i struktury drzewostanów naturalnych w czasie i przestrzeni, zostają włączane w tok prac związanych z bieżącymi potrzebami gospodarstwa leśnego. W danym przypadku posłużyły one do opracowywania podstaw naukowo - badawczych dla rozpoczętej akcji przechodzenia na system bezzrębowy.

Druga wielka akcja przewidziana w planie 6-letnim — przebudowa lasu znalazła oparcie w innych pracach Zakładu o charakterze długofalowym, a mianowicie we wszczętych badaniach własności biologicznych drzew leśnych. Badania te stanowią rozwinięcie zakończonych już prac na temat dolesiania drzewostanów lukowatych i nadmiernie przerzedzonych. Mają one na celu dokładniejsze poznanie sposobu reagowania różnych gatunków drzew na zmienne warunki środowiska w pierwszym okresie rozwoju. Do czasu zmontowania specjalnych urządzeń, pozwalających na regulowanie warunków ze ścisłością laboratoryjną, badania zainicjowano w naturalnym środowisku leśnym. Syntetyczne ujęcie badań umożliwi uzyskanie szybkich wyników, które będzie można wyzyskać dla ustalenia zasad przebudowy jednogatunkowych drzewostanów sosnowych. Praktyka oczekuje w tym względzie konkretnych wskazówek, zwłaszcza co do sposobu wprowadzania domieszek, wielkości i rozmieszczenia gniazd lub stopnia przerzedzenia okapu, jak również możliwości wykorzystania odnowienia naturalnego sosny.

Następna grupa zagadnień, obejmująca pielęgnowanie lasu, wyłoniła się w programie prac Zakładu w ostatnim czasie jako konsekwencja wskazań planu 6-letniego odnośnie intensyfikacji zabiegów pielęgnacyjnych oraz w wyniku zaszłych pod wpływem nowej biologii zmian w poglądach na cele, zadania i technikę tego działu gospodarstwa leśnego. Nowe oświetlenie problemu życia zespołowego i osobniczego drzew, a w szczególności wyjaśnienie kwestii walki o byt, podkreślenie jedności organizmu ze środowiskiem, wyróżnienie procesu wzrostowego od procesu rozwojowego u poszczególnych osobników, jak również twórcze podejście do spraw doboru w oparciu o zreformowany kierunek darwinizmu. Wszystko to razem wymaga przeprowadzenia radykalnych zmian w dotychczas stosowanych metodach pielęgnowania lasu, a zwłaszcza cięć pielęgnacyjnych. Stare metody oparte na schemacie podziału drzew na klasy biologiczne, rozumiane w sensie różnych stadiów rzeckomej walki o byt, rozgrywanej w jednogatunkowych zespołach, muszą jak najrychlej ustąpić nowym — wyraźniej podkreślającym rolę wybranych drzew najlepszych i ustalającym uzgodnione z kierunkiem nowej biologii kryteria typowania takich drzew oraz sposoby świadomego i celowego regulowania środowiska, w którym wznoszą się. Opracowanie nowych metod stanowi jedno z najpilniejszych zadań Zakładu i prace w tym kierunku zostały poważnie zaawansowane. Szczególny nacisk zostaje w nich położony na wzmożenie pielęgnacji młodszych drzewostanów, zaniedbanych w okresie egoistycznego gospodarowania w lesie przez kapitał, który nie uznaje zasady rozszerzonej reprodukcji. Właśnie tylko we wczesnym stadium rozwojowym drzewa są w możności w pełni reagować w pożądanym kierunku na zmiany w środowisku, wywołane cięciami pielęgnacyjnymi. Celem zdobycia łatwych w zastosowaniu kryteriów dla rozpoznania stadiów rozwojowych drzew leśnych oraz typów drzew, reprezentujących rozmaite tempo przechodzenia rozwoju stadialnego, zostały wszczęte w Zakładzie specjalne badania. W badaniach tych są szeroko wykorzystane ostatnie zdobycze nauki radzieckiej, głęboko sięgającej w tajniki życia osobniczego organizmów roślinnych.

W zakresie techniki odnowienia lasu, Zakład zajął się zbadaniem możliwości wykorzystania metody Łysenki przy zakładaniu upraw mieszanych w formie zagęszczonych siewów lub sadzeń gatunków drzew narażonych na przygłuszenie. W obecnym stadium gospodarki leśnej, nastawionej na prze-

budowę lasu, zapewnienie stosownego udziału cennym gatunkom drzew wypartych z lasu w dobie panującego kapitalizmu, jest zagadnieniem wielkiej wagi. Na niżu, który stanowi teren pracy Zakładu, do gatunków tych należy przede wszystkim dąb i na tym też gatunku skupiają się obecnie zainteresowania gospodarki hodowlanej. Metoda Łysenki, wypraktykowana głównie na dębie przy zakładaniu leśnych pasów ochronnych w warunkach stepu, może i powinna być wykorzystana na naszym terenie wszędzie tam, gdzie dąb ma groźnych konkurentów w postaci innych, przerastających go gatunków drzew, krzewów, traw lub chwastów. Zakład przystąpił więc do założenia licznych prób gniazdowego odnowienia dębu wśród napierającego nań podrostu buka, grabu oraz trzcinnika, jak również wśród uprawy sosnowej. Obserwacje rozwoju odnowień wskażą w jakiej wielkości i w jakiej więźbie założone gniazda są najodpowiedniejsze i jakie zagęszczenie siewek lub sadzonek dębu jest właściwsze w różnych warunkach siedliskowych i przy różnym natężeniu niebezpieczeństwa grożącego młodym dąbkom.

Do badań dotyczących techniki odnowienia zaliczyć również trzeba ostatnią grupę zagadnień ujmujących sprawę normalizacji i racjonalizacji prac hodowlanych. W tej dziedzinie działalność Zakładu nosi charakter pracy usługowej, pełnionej w formie współdziałania z klubami racjonalizatorów oraz wydawania opinii i dokonywania ekspertyz na użytek organów państwowego gospodarstwa leśnego. Jako osobną pozycję w tej grupie zagadnień należy wymienić studia nad metodyką ustalania norm pracy, jak również nad normalizacją szkółek leśnych w zakresie produkowanego w nich materiału i osiąganego wydajności. Ostatnie badania powinny doprowadzić do założenia centralnej lub regionalnych stacji oceny materiału sadzonkowego, jako niezbędnego składnika organizacji planowej produkcji w zakresie szkółkarstwa.

Z Zakładu Hodowli Lasu.

ТРУДЫ ОТДЕЛА ЛЕСОВОДСТВА

Краткое содержание

Тематика исследований Отдела Лесоводства состоит из 20 разделов. Все они тесно связаны с заданиями лесного хозяйства, согласно указаниям 6 летнего плана. Определенно закончены 5 работ. К ним принадлежат: разработка деления страны на природно-лесные области, определение принципов сортировки сосновых саженцев и разработка научно-исследовательских основ для проведения кампании дополнения разреженных и имеющих пробелы древостоев.

К злободневным трудам Отдела относятся следующие группы вопросов: 1) переход на выборочную систему и перестройка леса, 2) усовершенствование методов ухода за лесом, 3) усовершенствование методов возобновления, 4) изучение норм труда и нормализация инструментов. В своих трудах Отдел в полном объеме пользуется достижениями советской науки в области агробиологии.